GLOSA
Sindikat kulture in narave Slovenije
Dalmatinova ulica 4, 1000 Ljubljana
glosa@sindikat-zsss.si
http://www.sindikat-glosa.si/sl/

Vlada Republike Slovenije
Gregorčičeva ulica 20-25
1000 Ljubljana
gp.kpv@gov.si
gp.gs@gov.si

Ministrstvo za kulturo
Maistrova ulica 10
1000 Ljubljana
gp.mk@gov.si

Odziv na osnutek
Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2021–2028
(NPK)

Spoštovani sestavljavci strateške listine v/o kulturi!

Kot vselej, je tudi tokratni osnutek NPK (*https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=13313*) na prvi pogled všečen, zaradi česar bi sprejeti NPK res lahko bil drugačen od prejšnjih, realnejši, z enotnejšim pogledom na kulturo ... A že v uvodu naletimo na nedopustno strankarsko - ideološko propagando, ki želi zanikati sedem desetletij narodove kulture ter nas vrniti v zatohlost 19. stoletja, v razmerja gospodarjev in hlapcev, kulturo laží, strahu in sprenevedanja. In bolj ko se poglabljamo, bolj smo zadržani, bolj nas namesto forme moti materija, zaradi katere moramo že na samem začetku **OSTRO NASPROTOVATI** postulatom o **fleksibilnem sistemu financiranja** kulture; spreminjanju predpisov, ki **zavirajo fleksibilnejše delo** javnih zavodov; **združevanju** javnih zavodov; **prenovi meril** za doseganje naziva prvak in vrhunski glasbenik ter meril in kriterijev za zasedbo delovnih mest priznanih ustvarjalcev. Nobenega utemeljenega razloga ni za to, nič ni življenjsko nujno, nič ne bo pripomoglo k prepoznavanju in udejanjanju kulture domá in na

tujem, noben delavec / ustvarjalec zato ne bo prejel višjega plačila za korektno opravljeno delo, nič ne bo dvignilo strokovnosti, kakovosti, strorilnosti in še česa. Bodo zaposleni in samozaposleni oziroma svobodni umetniki, kot smo jim pravili v prejšnjem režimu, kaj bolj svobodni (beri: bolj nagrajevani za svoj trud)? Ne! 'Fleksibilizacijo' razpoznavamo kot grožnjo, ki sledí neoliberalni logiki, ki ne bogatí, marveč siromáši, ki na koncu ne prinese drugega kot zgolj izginevanje / ukinjanje delovnih mest ter individualno in kolektivno stisko. Poprava predpisov, ki se po dojemanju vlade v praksi ne upoštevajo na njej sprejemljiv način, je neprimerna in nevarna pot; namesto tega naj za njihov nadzor in izvrševanje, za zakonitost in transparentnost poskrbijo pristojni organi.

Spet smo na točki, ko bi bilo osnutek NPK – po načelu rajši nič kot zanič – modro zavrniti. Razumeti ga je namreč mogoče kot paravan kulturne revolucije, zaradi česar bo razvoj za kakšno desetletje zastal. V njem je moč zaslutiti napoved kulturnega boja, predrugačenje narodne kulture ter spodbujanje nacionalizma in težnje po podržavljanju ključnih inštitucij, da nam bodo vsilile enoumje. Nobene pravne vrzeli, nobene katastrofe ne bo, če NPK ne bi bil sprejet v predlagani vsebini in v predvidenem času. Znova se nam kolca po Šeligovem pristopu, ki je znal povezovati in združevati, ki sta mu bili sleherna naglica in bojazen odveč, ki ni bil pristaš zajetnih in premalo zavezujočih dokumentov, ki ob iskanju (sistemskih) rešitev ni bil mlahav, ki je kritično presojal družbene pojave, ki je želel osveščati in izobraževati, ki je razumel vlogo kulture in umetnosti tako na osebni ravni kot v družbi; predvsem pa ni po nepotrebnem iskal konfliktov in ustvarjal sovražnikov med različnimi deležniki v kulturi.

Izpostavljamo / ponavljamo še nekaj pomembnih prvin:

- Pogosto uporabljen in votel je javni interes: še zmeraj ni jasno, ali se ta izkazuje kot kakšna posebna vrednota družbe ali potrošnikov? Se ga more meriti s številom prodanih vstopnic? Ali je to zgolj mašilo, puhlica …

- Med vsakokratno javno razpravo zasledimo umotvore, da je kultura edino področje, ki od osamosvojitve še ni doživelo tranzicije, kar se lahko popravi z novim NPK. Z zaskrbljenostjo in olajšanjem hkrati vztrajamo: ta razkroj se ne sme zgoditi, kultura je edini ostanek naše suverenosti. Ne privatizirajmo, ohranimo javno in dobro! (To pa je lahko tisti vseprisotni in vsemogočni javni interes.)

- Decentralizacije kulturnega prostora, kulturnih dejavnosti, kulturnih vsebin, kulturnih dobrin – načelo *naj ne bo vse lepo in dobro samo v Ljubljani* – se slišijo privlačno in smiselno, a nam takoj pade na pamet strašljiva misel, da je omike v Ljubljani preveč. To smrdí po komercializaciji in dekompoziciji kulture.

- Zamisel o uveljavitvi standardov in normativov v (scenskih) umetnostih se komu zdi sijajna, mi pa smo vsaj malo skeptični, saj se umetnosti in kulture po našem mnenju ne dá standardizirati niti normirati. Nikar ne potiskajmo ustvarjalnosti v spone in okove!

- Ker birokratske strukture stremíjo k popolnemu nadzoru, učinki pa so minimalni ali jih ni, vnovič pozivamo ministrstva, pristojna za kulturo, za finance, za gospodarski razvoj in

tehnologijo, za izobraževanje in znanost, za razvoj in kohezijsko politiko, za odnose s slovensko narodno skupnostjo v soseščini in po svetu, za zunanje zadeve …, naj se s skupnim nastopom lotijo kulturnega turizma na eni strani in problematike bega možganov na drugi. Učinkovita promocija tostran in onstran državne meje ne bo povzročila posebnih izdatkov, prej nasprotno; bo pa nadarjene, ki pred životarjenjem radi prebegnejo, zadržala domá oziroma jih bo vrnila domov. Zapis o tem v NPK in izvedbenih pravnih aktih more biti formalnost, uspešno (so)delovanje pa se mora izraziti kot stalen del resničnega življenja.

Ponavljamo: poučevanje in pritegovanje mladega občinstva bi moralo že sámo po sebi biti prioriteta vsakokratnega NPK, prav tako sistematično razvijanje strokovnega vseživljenjskega izobraževanja, spodbujanje posamičnih in skupinskih obiskov in seminarjev ter skupnih mednacionalnih načrtov, zlasti pa iskanje in (so)ustvarjanje evropskih umetniških projektov in migracijskih tokov umetniškega ustvarjanja. NPK naj predvidi več možnih inštitucionalnih oblik in načinov financiranja, več posluha naj bo za kakovostne projekte amaterjev oziroma nevladnega sektorja. (Ob tem opozarjamo: zanesljivo precej nevladnih organizacij deluje v slabših pogojih, vendar njihovo čezmerno spodbujanje oziroma preveč intenzivno 'sodelovanje javnega z zasebnim' lahko zavode pripelje v občutno težji položaj, v katerem se zaradi t. i. krize – v zadnjem času tudi koronavirusne – že dolgo nahajajo.) Javni zavodi so slovenska primerjalna prednost v evropskem okolju; v NPK posebej poudarimo, da je država dolžna zagotavljati determinirane standarde – v primeru njihovega znižanja ali uničenja se odnos do dela poslabša in na dolgi rok sledí propad. Na drugi strani nevladni sektor ne more biti enak javnemu, ampak morata biti komplementarna, eden drugega naj plemenitita, dopolnjujeta z idejami in si dajeta zagon, naj sobivata v dobro vseh in vsakogar. Pritrjujemo zimzelenim besedam direktorice ugledne kulturne ustanove, da je *umetnost, skupaj z materinščino, civilizacijska pridobitev in identiteta tega prostora*; da je *strah zaradi preveč umetnosti odveč*; da imajo *države z najmočnejšimi javnimi zavodi tudi najmočnejši nevladni sektor*. (Izpuščamo grozljive komentarje nekaterih, da nevladne organizacije zanima prvenstveno denar, ne razvoj kulture.)

Tudi ponavljamo: oblast ima nepretrgane ambicije, otresti se finančnega bremena vzdrževanja mreže javnih zavodov v kulturi, ki so temelj narodove identitete in v brezpogojnem nacionalnem interesu. Naša sindikalna beseda o stroki in stroških je zato ponovno nedvoumna: stroka – karkoli si pod tem predstavljamo – ne sme zniževati stroškov na račun krčenja pravic in števila zaposlenih. Stroka mora spodbujati odličnost, tudi z boljšo organizacijo delovnih postopkov, z izpopolnjevanjem in usposabljanjem. V osnutku NPK pogrešamo tovrstno zavezo v smeri preprečitve hudih posledic; slabšim pogojem za izvajanje poslanstva zavodov sledí padec kakovosti in na koncu razgradnja ljudske zavesti.

V NPK vstavimo velik 'NE!' razkolu med javnim / nevladnim / ljubiteljskim. Beda množice samostojnih kulturno-umetniških ustvarjalcev je strašna, prekariat je strašen, ponižani so. Zato jih dvignimo, a spoštujmo in ne pozabimo niti na umetniške niti na programske, tehnične in druge delavce v javnem sektorju. Le-te je namreč predlog NPK prezrl, saj omenja izključno avtorske poklice, podpornih pa ne!

Obstajajo znanja, veščine, spretnosti, ki jih šolajoči v času formalnega izobraževanja ne morejo pridobiti. Omogočimo jim delovno, poklicno in strokovno usposobljenost s še lažjo in

ustreznejšo pridobitvijo certifikata nacionalne poklicne in interne kvalifikacije. NPK se mora o tem konkretno opredeliti.

- NPK naj zatrdno zapiše, da se v gledališču, operi, baletu ohranijo stalni ansambli, ki so osnovni model gledališkega ustvarjanja, izoblikovanega skozi zgodovino, od antičnih časov naprej. Ta model, ki je preživel vsa obdobja in vse politične sisteme, je osnovni predpogoj prvovrstnega umetniškega ustvarjanja in podajanja. Upoštevajoč ekonomijo in obseg slovenskega kulturnega prostora, model prostega trga na področju kulture pač ni vzdržen.

- Po NPK in čimprejšnji dopolnitvi področnih predpisov mora Nacionalni svet za kulturo končno postati več kot le posvetovalno telo, naj (so)odloča z avtoriteto, naj za svojimi odločitvami stojí in naj tudi prevzema odgovornost.

- Razveseljuje nakazana pozornost samozaposlenim v kulturi, čeprav NPK prepoznava zgolj avtorske poklice, podpornih pa ne, kar je nujno popraviti. Zahtevamo zavezo o sprejetju zakona o samozaposlenih, ki bo, če bo gradil na izenačevanju njihovega nezavidljivega položaja z ugodnejšim položajem zaposlenih in na zagotovitvi socialnega dialoga / sklepanja kolektivnih pogodb, zadel žebljíco na glavíco. Izjemnega pomena bo ustreznejša ureditev vrednotenja njihovega dela ter socialnih zavarovanj. Morda mu uspe razrešiti še večno vprašanje: je status samozaposlenega svoboda, čast, socialna pravica ali celo nagrada?

- Samozaposleni so po vsebini in svojem nastopu na trgu dela delavci, sicer brez stalnega delodajalca oziroma z več različnimi delodajalci, a gre za odvisno razmerje, za dejstvo, da nastopajo v pogodbenem odnosu kot šibkejša stranka. Zato jih moramo v NPK, zakonu in kolektivni pogodbi uradno identificirati kot delavce, z vsemi pripadajočimi pravicami in dolžnostmi. Ustrezni predlogi že obstajajo!

- Kolektivna pogodba, usklajena v socialnem dialogu med ministrstvom za kulturo (kot zastopnikom opevanega javnega interesa) in reprezentativnimi sindikati kulture (kot zastopniki samozaposlenih), mora vsebovati predvsem pravice in obveznosti iz naslova pogodbenega razmerja, posebno v zvezi s plačilom za delo, povračilom stroškov in drugih prejemkov, povezanih z delom, z delovnim časom in odsotnostmi z dela, varnostjo in zdravjem pri delu, izobraževanjem, priznavanjem napredovanj … Ne zapravljajmo časa in ne varčujmo na najranljivejših. Vložimo napor TAKOJ!

- Predlog NPK spet pozablja uveljaviti načelo, naj tisti, ki ima koristi od dejavnosti, reinvestira delež prihodkov v produkcijo dobrin, od katerih ima koristi! Ne zna vzpostaviti motivacije deležnikov na podlagi ekonomskih mehanizmov. Ne razume ključnih elementov dejavnosti, na primer razvoja in pomena scenaristike za A/V področje.

*

Drugo bodo povedali drugi. Mi na koncu izražamo samo še znatno skrb, ki za večino ne sodi na

to mesto, za nas pa brezpogojno: začnite vendar financirati STA, politična poigravanja in izsiljevanja nam trgajo srce. Dostojno plačujte njene delavke in delavce, ne pehajte jih v obup! Resnično, *delavec je vreden svojega plačila* …

Pozdravljamo vas v upanju, da bomo v zavetju drug drugega in ne v vojni vseh proti vsem sprejeli izboljšan dokument.

V Ljubljani, 11. oktobra 2021.

Koordinator
Sindikalne konference samostojnih ustvarjalcev
na področju kulture in informiranja
Denis MIKLAVČIČ

Sindikat GLOSA Glavni odbor

Predsednik Glose
Mitja ŠUŠTAR